

บทนำ

การศึกษาวิจัยเรื่องการติดตามการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา
ต้นแบบ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดยโสธร มีความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา
วัตถุประสงค์ ขอบเขตของการวิจัยศึกษา นิยามศัพท์เฉพาะและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจาก
การวิจัยดังต่อไปนี้

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเป็นส่วนราชการที่มีฐานะเป็นกรมที่มี
โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดกระจายอยู่ทั่วประเทศ โดยมีภารกิจหลักสำคัญคือ
การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับให้กับเด็กไทยที่มีอายุย่างเข้าปีที่แปด
ถึงอายุย่างเข้าปีที่สิบห้าอย่างทั่วถึงทุกคนตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2523 นอกจากนี้
ยังได้รับมอบหมายจากรัฐให้จัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาตอนต้นให้
แก่เด็กที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชนบท เพื่อสนองนโยบายการกระจายโอกาสทางการศึกษา และการขยาย
การศึกษาระดับพื้นฐานให้เกิดความเสมอภาคอย่างทั่วถึง (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา
แห่งชาติ, 2535) ได้กำหนดให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นนโยบายหลักในการจัดการศึกษา
โดยการพัฒนาคุณภาพการศึกษานั้นประกอบด้วย 3 กระบวนการคือ กระบวนการบริหารการศึกษา
กระบวนการเรียนการสอนและกระบวนการนิเทศการศึกษา ทั้งสามกระบวนการต้องสอดคล้อง
ประสานกันไปอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2530)
แต่การจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษายังประสบปัญหาต่าง ๆ ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาคือ
ด้านการบริหาร ผู้บริหารโรงเรียนยังขาดการนิเทศภายในโรงเรียน ขาดการวางแผนและ
ประสานงาน ผู้บริหารระดับอื่น ๆ มีความสนใจงานวิชาการน้อย การจัดการบริหารงานบุคคล
และงบประมาณไม่เอื้อต่องานวิชาการ ในด้านการเรียนการสอนพบว่า ครูไม่เข้าใจวิธีสอนและ
ไม่สอนตามคู่มือและแผนการสอน ครูขาดขวัญและกำลังใจและครูไม่ปฏิบัติหน้าที่ ในด้านการนิเทศ

การศึกษา ยังขาดการปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารขาดความรู้เกี่ยวกับการนิเทศ และการนิเทศภายนอกมีข้อจำกัด เรื่องอัตรากำลังของผู้นิเทศและงบประมาณ (วรายา เพชรประดับ, 2534)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงได้กำหนดนโยบายในแผนพัฒนา การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาและประถมศึกษาฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ว่า "ปรับปรุง การนิเทศ การวัดผล การติดตาม ผลการเรียนรู้การสอน โดยเร่งพัฒนาศึกษานิเทศก์ และจัดให้ มีการนิเทศภายในโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ" (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2529) และในแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ได้กำหนดว่า "ปรับปรุง การบริหารและการนิเทศการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ โดยเน้นให้ทุกหน่วยงานชี้แจงเป็นเครื่องมือ ในการดำเนินงาน สำหรับการนิเทศให้ความสำคัญต่อการนิเทศภายในเป็นพิเศษ" (สำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2535) ตลอดจนเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2536 ที่จัดทำขึ้นเพื่อให้โรงเรียนในสังกัดใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานเพื่อยกระดับ คุณภาพในการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาให้ได้มาตรฐานเดียวกันก็ได้กำหนดให้ โรงเรียนจัดการนิเทศอย่างเป็นระบบ โดยวางแผนโครงการนิเทศภายในได้สอดคล้องกับ สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของผู้รับการนิเทศ ดำเนินการนิเทศภายในตามแผน/ โครงการนิเทศ โดยใช้กิจกรรมที่เหมาะสมกับงานและผู้รับการนิเทศอย่างสม่ำเสมอและทั่วถึง ประเมินผลการนิเทศภายในอย่างเป็นระบบและนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาการนิเทศ ภายในของโรงเรียน และประสานงานกับหน่วยงานภายนอกเพื่อพัฒนาการนิเทศภายในของ โรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2538)

จะเห็นว่า สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้พยายามที่จะพัฒนา และส่งเสริมการนิเทศการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการนิเทศภายในโรงเรียน โดย คาดหวังว่าเมื่อโรงเรียนประถมศึกษาทุกโรงเรียนมีระบบการนิเทศภายในแล้ว จะเป็นผลโดย ตรงต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา แต่ในการดำเนินการระยะแรกนั้น สำนักงานการประถม ศึกษาจังหวัดทั่วประเทศดำเนินการในลักษณะต่าง ๆ กันตามสภาพปัญหาและความต้องการของ จังหวัด โดยไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุนเพิ่มเติม ต่อมาในปีงบประมาณ 2534 สำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้วางแผนโครงการขึ้นรองรับนโยบายและมาตรการนี้ ทำให้เริ่มมีงบประมาณดำเนินงาน และมีงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานของสำนักงาน

การประถมศึกษาจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ แต่ในปีงบประมาณ 2536-2538 งบประมาณที่จัดสรรให้จังหวัดเพื่อการพัฒนาจะนำไปทำให้การพัฒนาในบางจังหวัดหยุดชะงักหรือดำเนินการได้ช้าลง สำหรับปีงบประมาณ 2539 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้มีการกำหนดแผนดำเนินการในแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2539 โดยมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายให้โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดร้อยละ 60 จัดดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน ได้มีประสิทธิภาพในระดับปานกลางตามเกณฑ์มาตรฐานการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, กองนโยบายและแผน, 2538)

เพื่อเป็นการสนองนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติและเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยจากการวิเคราะห์ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2534 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโดยภาพรวมทุกกลุ่มประสบการณ์ยังไม่เป็นที่น่าพอใจนัก กล่าวคือ กลุ่มประสบการณ์ที่เป็นปัญหาเรียงจากมากไปหาน้อย คือ กลุ่มทักษะคณิตศาสตร์ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มประสบการณ์พิเศษ (ภาษาอังกฤษ) และกลุ่มทักษะภาษาไทย (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดยโสธร, 2535) และจากการนิเทศติดตามผลการพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษาของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดยโสธร ทำให้มองเห็นความสำคัญของการจัดกิจกรรมนิเทศภายในโรงเรียนและเชื่อว่าการนิเทศภายในเป็นกระบวนการที่จะช่วยให้คณะครูพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษาได้ตรงจุดและช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นให้บรรลุผลไปด้วยดี สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดยโสธร จึงได้ดำเนินการจัดทำโครงการนิเทศสนับสนุนการนิเทศภายในโรงเรียน โดยให้อำเภอต่าง ๆ รับหลักการดำเนินงานสนองนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติทุกอำเภอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปีการศึกษา 2534 เป็นต้นมา สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดยโสธร ได้บรรจุโครงการนิเทศภายในโรงเรียนลงในแผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษา กำหนดบทบาทในการนิเทศภายในของหน่วยงานต่าง ๆ อย่างชัดเจน โดยในส่วนของโรงเรียนจะต้องจัดทำโครงการนิเทศภายในโรงเรียนแล้วดำเนินการ ตามกิจกรรมการนิเทศภายในที่สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกำหนด ปรากฏว่า โรงเรียนได้ดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน แต่ยังไม่เป็นผลที่น่าพอใจเท่าที่ควรและยังมีปัญหาในเรื่องคุณภาพการศึกษาทั้งในเรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและปัญหาในการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน ในปีการศึกษา

2537` สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดยโสธร จึงได้จัดทำแผนพัฒนาโรงเรียนต้นแบบ การดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและพัฒนา การนิเทศภายในโรงเรียนต้นแบบ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดยโสธร จำนวน 18 โรงเรียน แบ่งเป็นสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอละ 2 โรงเรียน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบดังนี้

- 1) เป็นโรงเรียนขนาดใดก็ได้ ผู้บริหารและคณะครูเคยดำเนินการนิเทศภายใน โรงเรียนมาแล้วได้ผลในระดับหนึ่ง
- 2) ผู้บริหารกระตือรือร้น ต้องการจะพัฒนางานด้านการนิเทศมากที่สุดและจริงจังใน การทำงาน
- 3) คณะครูส่วนใหญ่ต้องการจะทำงานและพัฒนางานด้านการนิเทศภายในโรงเรียน
- 4) สามารถดำเนินการนิเทศเป็นแบบอย่างได้
- 5) อาสาสมัครด้วยใจจริง (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดยโสธร, 2537)

ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ยโสธร ซึ่งมีหน้าที่ดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน จึงมีความสนใจที่จะศึกษาการดำเนินการ นิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษาต้นแบบ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการนิเทศ และพัฒนาการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดยโสธร และเป็นข้อมูลสำหรับสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอและสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ในการสนับสนุนการนิเทศเพื่อพัฒนาการนิเทศภายในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลต่อ คุณภาพการศึกษา

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาสภาพการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษาต้นแบบสังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดยโสธร มีวัตถุประสงค์ดังนี้

- 1) เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินการนิเทศภายในตามกระบวนการนิเทศ
- 2) เพื่อศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมการนิเทศภายใน
- 3) เพื่อศึกษาปัญหาในการดำเนินการนิเทศภายใน
- 4) เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาการดำเนินการนิเทศภายใน

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษาต้นแบบ การพัฒนาการนิเทศภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดยโสธร ปีการศึกษา 2538 จำนวน 18 โรงเรียน

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

1) การนิเทศภายใน หมายถึง กระบวนการในการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหาร และบุคลากรในโรงเรียน ในการที่จะปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาการดำเนินงานของโรงเรียนให้ บรรลุเป้าหมายหลัก อันได้แก่ นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามจุดหมายของหลักสูตร

2) กระบวนการนิเทศ หมายถึง กระบวนการของการดำเนินการนิเทศภายใน โรงเรียนที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกำหนด ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่

- (1) การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ
- (2) การวางแผนการนิเทศ
- (3) การปฏิบัติการนิเทศ
- (4) การประเมินผล

3) กิจกรรมการนิเทศภายใน หมายถึง กิจกรรมการนิเทศที่สำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดยโสธร กำหนดให้โรงเรียนในสังกัดปฏิบัติ ประกอบด้วย

- (1) การประชุมประจำเดือน
- (2) การบริการเอกสารทางวิชาการ
- (3) การประชุมก่อนเปิดภาคเรียน
- (4) การสนทนาทางวิชาการ
- (5) การประชุมทางวิชาการ
- (6) การสังเกตการสอนในชั้นเรียน
- (7) การสาธิตการสอน
- (8) การพาไปศึกษานอกสถานที่

4) ปัญหาในการดำเนินการนิเทศภายใน หมายถึง ปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนเกี่ยวกับนโยบาย บุคลากร งบประมาณและวัสดุอุปกรณ์

5) แนวทางในการพัฒนาการดำเนินการนิเทศภายใน หมายถึง ความต้องการและข้อเสนอแนะของผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ ในการปรับปรุงพัฒนาการนิเทศภายในโรงเรียน

6) โรงเรียนประถมศึกษาต้นแบบ หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดยโสธร ที่ได้รับคัดเลือกเข้าร่วมโครงการตามแผนพัฒนาโรงเรียนต้นแบบการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน ตั้งแต่ปีการศึกษา 2537 เป็นต้นมา จำนวน 18 โรงเรียน โดยแบ่งเป็นสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอละ 2 โรงเรียน

7) ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่และครูใหญ่ โรงเรียนประถมศึกษาต้นแบบ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดยโสธร

8) ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้ช่วยผู้อำนวยการ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ และผู้ช่วยครูใหญ่ โรงเรียนประถมศึกษาต้นแบบ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดยโสธร

9) ผู้นิเทศ หมายถึง ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนในโรงเรียน ที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหารโรงเรียนให้ทำหน้าที่ผู้ให้การนิเทศแก่ครูผู้สอน รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญที่โรงเรียนเชิญมาเป็นวิทยากร

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ในการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดังนี้

1) เป็นแนวทางในการดำเนินการนิเทศและพัฒนาการนิเทศภายในโรงเรียนสำหรับผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดยโสธร

2) เป็นข้อมูลสำหรับสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา